

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

ENERGIE

EU zit in kreukelzone van internationale gasmarkt

Een grote vloot van Amerikaanse schepen met vloeibaar gas (lng) is onderweg naar Europa. Deze armada vaart niet in opdracht van de Amerikaanse regering die dit 'freedomgas' beschikbaar stelt in het kader van het geopolitieke getouwtrek met Rusland en China. Ook komt het niet uit medelijden met de Europese consumenten.

De armada is uitgevaren na daling van de extra vraag uit China. Dat land heeft in aanloop naar de winter en de Olympische Spelen immers gezorgd voor tjokvolle gasopslagen. Het resultaat is dat de schepen met lng nu dus maar koersen naar de laatst overgebleven markt: Europa.

De hoge gasprijzen in Europa hebben meerdere oorzaken die door deskundigen meestal maar ten dele worden benoemd. Geopolitieke argumenten voeren vaak de boventoon, waarbij de vinger steevast gericht is op Rusland. Maar ook de gekozen marktordening in de Europese Unie (EU) en het uitblijven van de juiste balans tussen de drie prioriteiten van het energiebeleid — betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid — zijn belangrijke oorzaken van de prijsverhoging. Verder neemt de concurrentie om gas met Aziatische landen toe. In het Verre Oosten laat men bovendien de voorzieningszekerheid minder over aan kortetermijnmarktkrachten.

SPEELBAL VAN BELANGEN

Duitsland zet de komende jaren nadrukkelijk in op aardgas als een transitiebrandstof om de overgang van kolen en nucleair naar zon, wind en waterstof te realiseren. Hiermee zijn onze oosterburen wel meer speelbal van internationale belangen.

Het recent aangelegde pijpleidingstelsel Nord Stream 1 en 2 moet Duitsland meer leveringszekerheid van gas gaan bieden. Maar de geopolitieke strijd om Nord Stream 2, aangevoerd door de Verenigde Staten en Polen, betekent nu een enorme uitdaging voor het Duitse energie- en klimaatbeleid. Zonder een betrouwbare gasvoorziening komt het Duitse klimaatbeleid op losse schroeven te staan, ook omdat de waterstofeconomie nog in de kinderschoenen staat. Voor een land dat

➔ **Hoge gasprijzen in Europa hebben meerdere oorzaken**

➔ **Maar onduidelijk en wisselend EU-gasbeleid grootste boosdoener**

➔ **Hierdoor is Europa speelbal internationale energiemarkt**

Zonder een betrouwbare gasvoorziening komt het Duitse klimaatbeleid op losse schroeven te staan

elektrificatie hoog in het vaandel heeft, is immers veel regelbare stroomproductie nodig om de luwe zon- en winddagen te overbruggen. Nederland houdt zich muisstil maar deelt de Duitse zorgen over een betrouwbare, betaalbare en regelbare stroom- en warmtevoorziening voor de komende jaren.

Ook de geringe marktpositie van de Europese energiebedrijven maakt Europa speelbal van internationale belangen. Het gemiddelde Europese energiebedrijf is klein ten opzichte van de (staats)giganten uit Azië. Zonder een overheid die de potentiële verliezen afdekt, valt tegen de Chinese energiegiganten niet op te boksen. Toch zullen de Europese bedrijven op de wereldmarkt moeten blijven opereren. Niet alleen deze winter maar ook de daaropvolgende winters.

ACTIE - REACTIE

Door wisselende beleidsplannen van de EU is het voor veel gasproducenten niet meer duidelijk wat nu op de langere termijn de rol van aardgas wordt in de Europese energiemarkt. Rusland stationeerde voor het eerst in jaren het onverkochte gas niet in de Europese bergingen, maar beperkte zich tot het leveren van alleen het gecontracteerde gas. Met de prijsverhoging die dit veroorzaakte in een al krappe markt ontmaskerde Rusland de kortetermijnoriëntatie van de EU en de lidstaten als het om gas gaat.

Nederland spant daarbij de kroon. Ons land heeft bijna geen langetermijncontracten en ging te veel uit van de gedachte dat het dichtdraaien van onze gasvelden en afbraak van de bijbehorende instituties geen gevolgen zou hebben voor de Europese gas- en stroommarkt.

Het Russische Gazprom wil met het oog op investeringen in productie en transport graag meer zekerheid over de Europese gasvraag op de langere termijn. Nederland had met de grote waterstofplannen en diepe gasmarkt een voortrekkersrol kunnen spelen door inventief gas te contracteren. Waarom zou ons land bijvoorbeeld geen langetermijncontracten met Equinor of Gazprom afsluiten, waarbij in overleg op termijn op koolstofarme moleculen kan

worden overgegaan? Zou Nederland dit doen dan ontstaat er meer zekerheid over vraag en aanbod en kunnen bedrijven in producerende en consumerende landen betere investeringen doen. De Nederlandse en Europese afkeer van langetermijncontracten toont een fataal gebrek aan kennis over de ontwikkeling van energiemarkten, over de concurrentieverhoudingen en over de vraag hoe je een energiesysteem in transitie moet managen.

Momenteel wijzen alle EU-lidstaten bij mogelijke tekorten naar de buurlanden om vandaaruit gas en stroom te importeren. Maar het aanbod van bijvoorbeeld stroom is beperkt, zeker in de winter. De nucleaire vloot van netto-stroomexporteur Frankrijk broemt misschien wel redelijk stabiel. Maar zelfs dit land is afhankelijk van importen als de winterkou toeslaat. Zo gooien alle landen het probleem bij elkaar over de schutting, met alle gevolgen van dien.

Doordat de EU vanwege de energietransitie sterk hamert op overheidsingrijpen, maar de betaalbaarheid en betrouwbaarheid van energieleveringen aan de markt overlaat, dreigt de Europese energiemarkt te verworpen tot de kreukelzone van de internationale energiemarkt. In een wereld waarin Azië structureel meer wil betalen voor voorzieningszekerheid, en waarin Gazprom de Europese markt alleen mag bedienen zonder contractuele afnamegaranties (en daarvoor bedankt) en waarin de VS de eigen belangen najaagt, is het slecht toeven voor Europa.

De opdracht aan de EU en de lidstaten is te zorgen dat het ambitieuze *Fit for 55*-programma voor klimaat- en energietransitie ook betrouwbaar en betaalbaar is.

Coby van der Linde is directeur Clingendael International Energy Programme (CIEP) en (deeltijd)hoogleraar geopolitiek en energie aan de RUG. Reageer via opinie@fd.nl

